

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Syrien – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2019

I. SAMMANFATTNING

Situationen för de mänskliga rättigheterna i Syrien tillhör de allvarligaste i världen. Den konflikt som inleddes 2011 efter den syriska regimens överväld mot demonstrationer i landet har lett till ett förödande krig som fått omfattande konsekvenser för befolkningen. En väpnad opposition har i olika konstellationer stridit mot regimen, som understötts av Ryssland och Iran. Terroristgrupper som *Daesh*, men också *al-Qaeda*, har utnyttjat konflikten för sina syften, med stora följdverkningar för civilbefolkningen. Spänningarna mellan Turkiet och kurdiska grupper i den självstyrande delen i nordöstra Syrien är ytterligare en dimension som präglar konflikten.

Kriget har hittills skördat över 400 000 människoliv och resulterat i cirka 6,7 miljoner flyktingar och drygt 6,2 miljoner internflyktingar. Kränkningar av de mänskliga rättigheterna, övergrepp och brott mot den humanitära rätten är utbredda, storskaliga och i vissa fall systematiska. Dessa inkluderar kränkningar av eller övergrepp mot rätten till liv, förbudet mot tortyr eller grym, omänsklig och förnedrande behandling eller bestraffning, rätten till personlig säkerhet, rätten till fri rörlighet, rätten till mötes- och föreningsfrihet samt rätten till yttrandefrihet.

Tortyr, godtyckliga frihetsberövanden och försvinnanden är vanligt förekommande; uppemot hundratusen syrier rapporteras saknade. Regimen i Damaskus ligger bakom omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna men även andra parter i konflikten, särskilt *Daesh*

men också delar av den väpnade oppositionen, har gjort sig skyldiga till allvarliga övergrepp, inklusive brott mot den humanitära rätten.

Regimen har återtagit ett antal oppositionskontrollerade områden genom insatser som ofta har fått stora humanitära konsekvenser. Även där stridigheterna har upphört rapporteras det om omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna riktade mot civila.

Krisen i Syrien har urholkat ett redan undermåligt rättsväsende. Domstolar står under den verkställande maktens kontroll och underlåter systematiskt att skydda de mänskliga rättigheterna. Trots de många fallen av övergrepp och kränkningar råder i praktiken straffrihet för regimens säkerhetsapparat. Hittills har misstänkta *Daesh*-medlemmar endast kunnat ställas inför rätta i ett fåtal fall.

Kriget och den syriska regimens agerande har fått stora konsekvenser för det syriska samhället. Drygt 80 procent av befolkningen lever i fattigdom. Barns möjlighet till skolgång har begränsats. Över två miljoner skolbarn i åldrarna fem till 17 år går inte i skolan. Tidiga äktenskap och barnafödande fortsätter att begränsa flickors tillgång till utbildning. Det sexuella och könsbaserade våldet mot kvinnor och flickor har ökat till följd av konflikten. Rättsliga instrument som skyddar kvinnor förblir verkningslösa. Det rapporteras om sexuella övergrepp begångna av regimstyrkor, liksom andra övergrepp mot kvinnliga fångar, inklusive tortyr och omänsklig behandling.

Förutsättningarna för invånarna att kritisera landets makthavare och utkräva ansvar är synnerligen begränsade. Fristående politiska aktiviteter i det civila samhället innebär stora risker för organisationer och enskilda.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Rättsväsendet i Syrien är varken oberoende, effektivt eller transparent, och korruptionen är utbredd. Konflikten i landet har förvärrat läget. Rättsväsendet står under kontroll av den verkställande makten och statsapparaten's olika grenar. Rättegångar kan inte anses vara fria, opartiska eller rättvisa. Domare kan godtyckligt avskedas och åtalas. Det syriska advokatsamfundet kontrolleras i praktiken av myndigheterna.

Respekten för medborgares rättigheter är bristfällig. Enligt FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheters kontor (OHCHR) underlåter rättsväsendet systematiskt att skydda de mänskliga rättigheterna. Det finns mycket lite kunskap om och respekt för de mänskliga rättigheterna inom säkerhetsapparaten och de rättsvårdande institutionerna. En särskild utredningsmekanism för undersökning av misstänkta kränkningar och övergrepp saknas.

Parlamentet och regeringen utövar ingen meningsfull tillsyn av säkerhetstjänsterna, som i praktiken agerar utanför lagen. Korruptionen är utbredd: landet rankas på plats 178 av 180 länder på *Transparency Internationals* index över upplevd korruption i världen.

I Syrienkrisens inledningsfas infördes en ny antiterrorismlagstiftning samtidigt som en särskild antiterrorismdomstol och andra militärdomstolar (exempelvis den militära fältdomstolen) inrättades. Successivt har dessa domstolar kommit att behandla även ärenden som rör politiska mål och så kallade nationella säkerhetsintressen. *Human Rights Watch (HRW)* har rapporterat att antiterrorismlagstiftningen använts mot fredliga aktivister som sägs ha agerat mot regimen.

Med undantag för familjerättsliga frågor finns formellt inga skillnader i mäns och kvinnors tillgång till rättsväsendet. Situationen för landets 200 000 - 300 000 statslösa kurder är generellt svår, vilket också inbegriper deras tillgång till rättssystemet.

Amnestier kan utfärdas av presidenten. Under 2018 utfärdade presidenten amnesti för de närmare 800 000 personer som vägrat att strida för regimen, eller som inte genomgått obligatorisk militärtjänstgöring. Kort efter detta kallade regimen dock närmare 400 000 personer till "akut militärtjänstgöring", vilket i praktiken upphävde amnestin.

Rättssäkerhet

Rättssäkerheten är begränsad och läget har förvärrats av den pågående konflikten. Konstitutionen stipulerar ett skydd för de mänskliga rättigheterna. Den verkställande makten vidtar rutinmässigt åtgärder för att begränsa dessa rättigheter genom att kringskära mötesfriheten, beslagta trycksaker och genomföra husrannsakingar och gripanden.

Domstolarnas oberoende i förhållande till den verkställande makten är nästintill obefintligt. Det förekommer att advokater som tar sig an politiska fall trakasseras av säkerhetstjänsterna eller beläggs med yrkes- och reseförbud. Domarnas oberoende garanteras i konstitutionen, men medlemskap i Baathpartiet är i praktiken ett anställningsvillkor.

Det finns inga exempel på fall där rättsväsendet har ogiltigförklarat beslut tagna av den verkställande makten. Presidenten sitter i Rättsväsendets högre råd (*Higher Council of Judiciary*) som administrerar rättsväsendet. Presidenten sitter även med i Högsta konstitutionsdomstolen (*Supreme Constitutional Court*) och utser dess fyra övriga medlemmar.

Det finns ingen fungerande mekanism för att undersöka anklagelser om maktmissbruk. Ombudsmannainstitutioner saknas. Oskuldspresumption saknas i strafflagen. Åtalade har laglig rätt att få information om vilka anklagelser som riktas mot dem, men ofta respekteras inte detta i praktiken.

Rättegångar är offentliga med undantag för sådana som rör ungdomar eller som handlar om sexualbrott. Lagen ger åtalade i brottmål rätt till juridiskt ombud, som den tilltalade på egen hand kan välja. Ombud har i praktiken endast begränsad tillgång till myndigheternas bevisföring, men kan presentera bevis och bemöta anklagelser som presenterats mot sina klienter. Åtalade kan inte lagligen tvingas att vittna eller erkänna skuld. En rad internationella och lokala organisationer har dock rapporterat om tortyr utförd av säkerhetstjänster samt hot från domare och åklagare för att framtvinga erkännanden.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Enligt FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheters kontor (OHCHR) är straffrihet ett utbrett problem. Läget har förvärrats under den period som konflikten pågått. Straffriheten är utbredd inom statsförvaltning, i säkerhetstjänsterna och för regimtrogna miliser. Det finns inga kända åtal eller domar mot personer från dessa grupper för kränkningar av de mänskliga rättigheterna. I vissa fall har ansvariga kunnat åtalas i andra länder men de ansatser som gjorts för att hänskjuta situationen i Syrien till den internationella brottmålsdomstolen (*ICC*) har inte lyckats. FN har dock skapat en oberoende

undersökningskommission (*Commission of Inquiry*) samt en oberoende bevisinsamlingsmekanism för Syrien för att kartlägga de brott som begåtts. Än så länge har misstänkta *Daesh*-medlemmar endast kunnat ställas inför rätta i ett fåtal fall.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Det syriska parlamentet består av 250 ledamöter. Även om parlamentet enligt konstitutionen utgör den lagstiftande församlingen, har det i praktiken inget reellt inflytande. Parlamentsledamöterna väljs vart fjärde år. Nästa val planeras till 2020. Parlamentet domineras av Baathpartiet och dess allierade i den Nationella progressiva fronten (NPF) som tillsammans innehar 200 platser. Det enda inhemska oppositionspartiet som representeras i parlamentet är Folkfronten för förändring och befrielse (PFCL) som innehar fem parlamentsplatser. De återstående 45 platserna upptas av ledamöter utan partitillhörighet. Kvinnor utgör drygt 13 procent av parlamentsledamöterna.

Presidenten, som också är överbefälhavare för de väpnade styrkorna och generalsekreterare för Baathpartiet, väljs i direkta val. Presidenten väljs för en mandatperiod om sju år. Den nu sittande presidenten kan enligt konstitutionen maximalt sitta kvar vid makten fram till 2028. Det senaste presidentvalet ägde rum den 3 juni 2014. Inhemska opposition, liksom den i diasporan, bojkottade valet.

Enligt officiella siffror röstade 88,7 procent av väljarna för den sittande presidenten Bashar al-Assad. Valdeltagandet uppges officiellt ha varit 73 procent. EU erkände inte valet, som många betraktade som illegitimt – inte minst då det genomfördes samtidigt som regimens pågående attacker mot den egna befolkningen, och enbart i områden under regimens kontroll.

Presidenten utser vicepresidenterna, premiärministern och ministerrådet. Konstitutionen fastslår principen om maktdelning mellan statens verkställande, lagstiftande och dömande grenar. Samtidigt ger konstitutionen presidenten befogenheter inom alla tre områden. I praktiken delas makten huvudsakligen mellan presidenten, militären,

säkerhetstjänsterna samt privilegierade ekonomiska aktörer. Presidenten nominerar guvernörerna för landets 14 provinser. Lokala företrädare på kommunal nivå väljs i direkta val vart fjärde år.

Utrymmet för politiska partier att verka fritt förblir mycket begränsat, trots en viss öppning 2011 då en ”partilag” antogs som gjorde det teoretiskt möjligt att etablera politiska partier. I praktiken tillåts dock ingen politisk opposition.

Det civila samhällets utrymme

Regimen har stärkt kontrollen över civilsamhället även om vissa frivilligorganisationer tillåts verka inom områden som inte ses som politiskt kontroversiella. Politisk aktivitet som regimen ser som utmanande innebär stora risker för enskilda samt organisationer och deras medarbetare. Syriska myndigheter belägger regelmässigt olika delar av civilsamhället, inklusive människorättsförsvarare och politiska aktivister, med utreseförbud för att förhindra att de deltar i konferenser eller möten utomlands.

Ministeriet för arbete och sociala frågor behandlar civilsamhällesorganisationers registreringsansökningar. Ansökningar förblir dock ofta obesvarade. Beslutet ligger i praktiken hos säkerhetstjänsterna som, enligt *Human Rights Watch*, också kartlägger och utreder organisationernas grundare. *Syriska röda halvmånen* (*Syrian Arab Red Crescent, SARC*) eller regimkontrollerade *Syria Trust for Development* dominerar därtill arenan för civilsamhällesorganisationer. Till exempel kan enbart organisationer som är anslutna till *Syria Trust* arbeta med juridisk rådgivning och skydd för kvinnor. Internationella organisationer behöver samverka med en lokal partner för att kunna verka på regimkontrollerat område.

Vid sidan av de formella strukturerna för civilsamhället finns det nätverk av individer och organisationer som arbetar utan eller med mycket små medel för att undvika att dra till sig uppmärksamhet från ministerierna eller säkerhetstjänsten.

De religiösa samfundet i Syrien är de enda som åtnjuter någon slags självständighet. I områden utanför regimens kontroll, inte minst i

nordöstra delen av landet, har ett stort antal civilsamhällsorganisationer, inklusive kvinnorättsorganisationer, etablerats sedan konfliktens början. Organisationerna tillhandahåller huvudsakligen humanitärt stöd och arbetar med frågor som rör lokal samhällsstyrning, övergångsrättvisa och mänskliga rättigheter, inklusive kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna och våld mot kvinnor.

Många av de organisationer som tillhandahåller humanitärt stöd i konfliktområden har utsatts för riktade angrepp eller varit föremål för attacker av regimstyrkor och beväpnade extremistgrupper, inte minst i Idlib-provinsen i nordvästra Syrien.

Dödsstraff

Dödsstraff kan utdömas enligt syrisk lag. Offentliga avrättningar förekommer. Hängning eller arkebusering föreskrivs för grova mord, sexuella övergrepp och sedlighetsbrott samt för vissa narkotikarelaterade och ekonomiska brott. I december 2011 antogs en lag om dödsstraff för distribution av vapen i syfte att begå terrorbrott. Dödsstraff kan även utdömas i mål av politisk karaktär och vid brott mot lagen om ”opposition mot revolutionens mål” från 1964. Lag 49 från 1980 anger att medlemskap i det förbjudna *Muslimska brödraskapet* kan bestraffas med döden. Det finns ingen officiell information om antalet dödsdomar. Minimiålder för dödsstraff är 18 år.

Myndigheterna och domstolar informerar endast i begränsad utsträckning om när dödsstraff har utdömts och verkställts. Enligt vissa rapporter har militärdomstolarna ökat antalet dödsdomar, liksom verkställandet av dessa, mot politiska fångar. *Amnesty International* bedömer att det på grund av den pågående krisen är svårt att bekräfta uppgifter relaterade till dödsstraffet och dess användande i Syrien.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Konflikten i Syrien har förvärrat läget vad gäller rätten till frihet. Den syriska konstitutionen förbjuder godtyckliga frihetsberövanden och ger därutöver rättssäkerhetsgarantier. Samtidigt finns ett dekret från 2011 som gör det möjligt för regimen att kvarhålla misstänkta upp till 60 dagar om misstanke om ”terrorism och andra relaterade brott” föreligger. HRW

har rapporterat om att regimen fortsatt att använda terroristlagstiftning för att gripa och döma fredliga aktivister genom att anklaga dem för medhjälp till terrorism. Det har förekommit rapporter om att säkerhetstjänsterna arresterat släktingar till efterlysta personer som ett sätt att pressa efterlysta att överlämna sig till myndigheterna.

Förekomsten av tortyr, godtyckliga frihetsberövanden och försvinnanden är utbredd i Syrien och har förvärrats. Den oberoende undersökningskommissionen (*Commission of Inquiry*) för Syrien som etablerats av FN:s råd för mänskliga rättigheter anger att uppemot hundratusen syrier rapporterats saknade och att deras försvinnanden skett under förhållanden som indikerar tvång. Enligt kommissionen var arresteringar av män i strid för ålder och som uppfattas vara associerade med oppositionsgrupper vanligast förekommande. Undersökningskommissionen har under 2019 rapporterat om fortsatt förekomst av försvinnanden, inte minst i områden som tidigare var under väpnade gruppers kontroll men som nu har återtagits av regimen.

Den syrisk straffrättslagen förbjuder tortyr, skyddar mänsklig värdighet, förbjuder användning av all form av tvång och frihetsberövanden under omständigheter som inte anges i lag. FN:s oberoende undersökningskommission har emellertid dokumenterat dödsfall i förvar på grund av tortyr och misshandel samt omänskliga fängelseförhållanden, inklusive brist på mat och rent dricksvatten, liksom avsaknad av adekvat sjukvård. Dokumentation och vittnesmål från 2019 indikerar återkommande fall av våldtäkt och andra former av sexuellt våld i fängelser mot kvinnor och män. Barn har rapporterats underkastats samma villkor och övergrepp i förvar som vuxna, och förvarats tillsammans med vuxna.

Militära fängelser bedöms utgöra den förvarstyp där tortyr, försvinnanden och dödsfall är vanligast förekommande. Dessa fängelser är inte möjliga att besöka.

Syrien är ett destinationsland för män, kvinnor och barn för människohandel, inklusive för tvångsarbete och för sexuella ändamål.

Regimen har under konflikten återtagit områden från väpnade grupper, ofta med stora humanitära konsekvenser som följd. Den militära offensiven mot östra Ghouta – ett område som regimen belägrade i närmare fem år – kulminerade i april 2018. Regimens militära strategi innebar bland annat att man i stor utsträckning hindrade humanitärt bistånd från att nå området.

I början av 2019 genomförde den *Globala koalitionen för att bekämpa Daesh* en slutlig offensiv mot terroristorganisationen, tillsammans med de kurdledda Syriska demokratiska styrkorna (*Syrian Democratic Forces*, SDF). Framryckningen ledde till ett stort antal internflyktingar, varav många har misstänkts för samröre med *Daesh* och internerats av SDF. FN:s undersökningskommission menar att detta frihetsberövande kan vara olagligt. Ett stort antal av dessa personer lever nu under svåra förhållanden i provisoriska läger som inte är anpassade efter grundläggande behov. Enligt FN:s undersökningskommission finns det oro för att de internerade hålls isolerade utan grundläggande rättsliga garantier. Andra, såsom hustrur och barn till misstänkta terrorister, befinner sig i ett legalt ingenmansland.

Icke-statliga väpnade grupper såsom *Daesh* och *Hayat Tabrir al Sham* (HTS) är ansvariga för systematiska och utbredda övergrepp och brott mot den humanitära rätten. Det rör sig bland annat om riktade militära angrepp mot civila, kidnappningar och avrättningar. Andra liknande grupper har också gjort sig skyldiga till allvarliga brott och övergrepp, inklusive urskillningslösa attacker mot civila, användande av barnsoldater, kidnappningar, tortyr och förhindrandet av humanitära biståndsleveranser.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande- press och informationsfriheten har försämrats som en konsekvens av den pågående konflikten. Konstitutionen skyddar yttrande- och pressfrihet. I praktiken finns dock omfattande restriktioner. Individer som kritiserar regimen offentligt eller privat löper risk för olika typer av repressalier.

Medierna står under statlig kontroll. Presslagen från 2001 öppnade för privata medier, men förbjuder publicering av information som anses

kunna skada den ”nationella säkerheten, samhällets enighet, arméns säkerhet, respekten för landet och landets ära och den syriska ekonomin”. Journalister och publicister som bryter mot lagen riskerar höga böter och fängelsestraff i upp till tre år. Därtill har myndigheterna enligt gällande lagstiftning rätt att stänga tidningen eller förlaget i fråga. Lagen om Journalistförbundet anger att förbundet aktivt ska sträva efter att förverkliga det styrande Baathpartiets direktiv, samt att journalister måste vara medlemmar av Journalistförbundet för att kunna arbeta. Det förekommer att journalister arresteras och utsätts för hot och trakasserier av säkerhetstjänsterna. Flera journalister har mist livet under krisen. Sedan början av 2018 har dussintals journalister varit tvungna att fly områden som återtagits av regimstyrkor eftersom de fruktat arrestering.

Allt färre utländska journalister verkar i Syrien på grund av svårigheterna att erhålla visum, risken att kidnappas av väpnade grupper samt begränsningar i rörelse- och rapporteringsfrihet.

Myndigheterna fortsätter även att utöva omfattande kontroll över lokala tryckta medier och etermedier. Källskydd saknas och den journalist som vägrar att uppge sina källor riskerar strikta straff. Statsmakten äger flera radiokanaler, liksom de flesta lokala tv-bolagen. Informationsministeriet övervakar noggrant alla radio- och tv-nyheter liksom underhållningsprogram och blockerar vissa satellitkanaler. Regimkritiska trycksaker är förbjudna.

Internetanvändningen har ökat snabbt under de senaste åren. Enligt *Reportrar utan gränser* är Syrien ett av världens mest restriktiva länder vad gäller frihet på internet, som kontrolleras av säkerhetstjänsterna. En tidigare blockering av Facebook, Youtube och Skype har hävts, men alla medier övervakas. Många blockerade sidor associeras med oppositionen, kurdiska rörelser, muslimska organisationer, mänskliga rättigheter och vissa utländska nyhetsbyråer. Särskilda domstolar inrättades i mars 2018 med syftet att lagföra så kallade ”internetbrott”. Användandet av virtuella privata nätverk (VPN) har blivit allt viktigare verktyg för bland annat journalister för arbete med frågor som kan ses som känsliga.

Under 2014 började regimen tillåta en mycket begränsad användning av det kurdiska språket på statliga universitet och i publikationer, efter ett

flera decennier långt förbud. Syrien rankas på plats 174 av 180 rankade länder i *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex för 2019.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Även om konstitutionen skyddar mötes- och föreningsfrihet respekteras dessa friheter i praktiken endast i begränsad omfattning. Konflikten har förvärrat läget. Rapporter om våld mot fredliga demonstranter har sedan konfliktens utbrott varit återkommande. Oro för att utsättas för fysiskt och psykiskt våld är fortsatt utbredd bland personer som deltar i fredliga möten och sammanslutningar.

Religions- och övertygelsefrihet

Den syriska konstitutionen garanterar religionsfrihet. De olika religiösa samfundens existens och verksamhet skyddas av den i formell mening sekulära staten. Religiösa samfund måste vara registrerade hos syriska myndigheter.

Personer som tillhör Syriens religiösa minoriteter har i allmänhet möjlighet att utöva sin religion. En person tillåts konvertera till islam, men inte från islam till en annan religion. Jehovas vittnen är förbjudna sedan 1964 och betraktas som en sionistisk organisation. Det finns en mycket liten grupp judar kvar i Syrien som tillåts att utöva sin religion, men med vissa restriktioner vad gäller möjligheterna att delta i det politiska livet.

Möjlighet att registrera sig som ateist finns inte. I praktiken kan det vara svårt att fritt välja en annan religion än sina föräldrars, eller att gifta sig med en person med en annan religionstillhörighet. Fredagsbönerna i landets moskéer övervakas i regel av säkerhetstjänsten. Under återopande av kampen mot terrorism har regimen under senare år ökat kontrollen över finansieringen av religiösa välgörenhetsorganisationer och lärosäten.

Trots att *Deash* besegrades militärt under 2019, fortsätter terroristgruppen att hota och begå våldshandlingar mot religiösa minoriteter och muslimska församlingar som inte delar gruppens radikala ideologi. Samtidigt förstärkte den radikala islamistiska gruppen *Hayat Tabrir al Sham* (HTS) kraftigt sin närvaro i landets nordvästra del, särskilt

i Idlib-provinsen. HTS förtryckte religiösa minoriteter i territoriet under dess kontroll, inklusive genom att systematiskt konfiskera kristna familjers egendom.

I områden som styrs av den kurdiska, civila administrationen i nordöstra Syrien finns generellt sett en högre grad av religionsfrihet. Muslimska, kristna och andra församlingar tillåts öppet utöva och uttrycka sin religion, inklusive friheten för muslimer att konvertera till andra inriktningar och för invånarna att vara ateister.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Diskriminering i arbetslivet är ett mindre problem i Syrien. Palestinier och kurder (med undantag för statslösa kurder) liksom andra religiösa och etniska grupper hävdar sig väl på arbetsmarknaden och har i princip samma rättigheter som övriga syriska medborgare. Många arbetstillfällen har gått förlorade i konfliktens spår. Även om FN uppskattar arbetslösheten till på 13,2 procent (2014) är andelen arbetslösa sannolikt mycket högre.

Uppgifter gör gällande att andelen kvinnor i arbetslivet ökat i konfliktens spår. I takt med att fler kvinnor återfinns i arbetslivet vittnar frivilligorganisationer om ett stigande antal fall av trakasserier, sexuellt utnyttjande och andra former av övergrepp mot kvinnor.

Rätten att bilda fackföreningar garanteras i konstitutionen. I praktiken kan arbetstagare dock inte organisera sig i oberoende fackföreningar. Alla fackföreningar måste tillhöra det enda centrala förbundet Allmänna fackföreningsfederationen. Denna domineras i sin tur av det statsbärande Baathpartiet. Lagen förbjuder inte strejker, men strejkrätten begränsas i praktiken av inskränkningar i mötesfrihet.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Världshälsoorganisationen (WHO) uppskattar att medellivslängden för män är 59 år och för kvinnor 69 år (2016).

Effekterna av konflikten har varit särskilt märkbara inom sjukvården, där det blivit svårt eller omöjligt att tillhandahålla grundläggande hälso- och sjukvård. Parallellt har bland annat infektionssjukdomar, akut undernäring, trauma, livshotande kroniska sjukdomar och psykisk ohälsa ökat till följd av konflikten. Mödra- och förlossningsvården är mycket eftersatt. Uppsåtliga militära angrepp mot sjukhus och medicinsk personal, systematisk förstörelse av sjukvårdsinrättningar, liksom avsaknad och förvägran av medicinsk utrustning och läkemedel, har haft en allvarlig inverkan på tillgången till vård.

Rapporter från WHO anger att endast hälften av landets sjukvårdsinrättningar är i bruk. En fjärdedel av dessa bedriver mycket begränsad verksamhet på grund av brist på personal och medicin. Bara under 2018 dokumenterade WHO över 139 bekräftade attacker mot sjukvårdsinrättningar, framförallt av regimen. Tillgänglig vårdpersonal har idag sjunkit till 45 procent av nivåerna före konflikten. Lokal produktion av läkemedel har minskat med 70 procent. Situationen är särskilt oroande för havande kvinnor, personer med funktionsnedsättning eller kroniska sjukdomar, äldre och barn.

Mödradödlighet har ökat med 31 procent de senaste åren (från 52 per 100 000 födselar år 2011 till 68 år 2015). Barnadödlighet har minskat från 12,8 per 1000 födselar till 11,1 under samma period.

Rätten till utbildning

Konstitutionen slår fast att staten ska tillhandahålla utbildning men konflikten i landet har kraftigt begränsat rätten till utbildning. Sedan år 2011 har barns skolgång sjunkit med mer än 50 procent, enligt uppgifter från Unicef. Över två miljoner barn går inte i skolan och fler än 50 000 lärare har lämnat sina tjänster. Närmare var fjärde skola i landet är inte längre i bruk. Vissa skolor har utgjort måltavlor för militära angrepp eller används för militära ändamål, och andra har omvandlats till härbärgen för internflyktingar. Den utbildning som tillhandahålls i kvarvarande skolor når ofta inte upp till den standard som fanns före konfliktens utbrott, delvis på grund av överfulla klasser, men även som en konsekvens av barnens försämrade inlärningsförmåga på grund av det trauma och våld de bevittnat.

Som en följd av konflikten har ett stort antal ungdomar förlorat möjligheten till högre utbildning. Även den geografiska uppdelningen av landet hindrar många ungdomars tillgång till institutioner för högre utbildning. Unicef har rapporterat att den civila administrationen i nordöstra Syrien stängt skolor som valt att undervisa på arabiska och i enlighet med den nationella läroplanen istället för att följa den läroplan som antagits av förvaltningen i nordost.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Konflikten har haft en negativ inverkan på den syriska ekonomin och stora delar av befolkningens levnadsstandard. För närvarande lever närmare 80 procent av befolkningen under fattigdomsgränsen. Närmare 11,7 miljoner människor är i behov av humanitärt bistånd enligt FN:s kontor för humanitärt bistånd (OCHA). Det humanitära tillträdet i landet förblir begränsat och kontrolleras i stor utsträckning av regimen.

Den pågående krisen har förvärrat den ekonomiska situationen för redan utsatta grupper.

Syrien placerades under 2019 på plats 155 av 189 rankade länder i FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index över mänsklig utveckling (*Human Development Index*, HDI). Trenden sedan konfliktens utbrott har varit tydligt negativ (år 2011 placerade sig landet på 116:e plats).

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Den pågående konflikten har försämrat möjligheterna för kvinnor att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Trots att konstitutionen slår fast jämställdhet mellan män och kvinnor finns det lagstiftning som verkar diskriminera mot kvinnor. Detta inkluderar såväl familjelagstiftningen, den straffrättsliga lagstiftningen och medborgarlagstiftningen.

Det är svårare för kvinnor än för män att ta ut skilsmässa, dels på grund av striktare regler för kvinnor, dels på grund av att det inte finns några krav på maken att betala underhåll eller dela egendom som införskaffats under äktenskapet. Arvsrätten tolkas så att kvinnor endast ärver hälften

jämfört med män. Om en kvinna gifter om sig förlorar hon, enligt gällande syrisk rätt baserad på sharia, vårdnaden om barnen till sin mor eller, om barnen har uppnått en viss ålder, till sin före detta make. Kvinnor som reser utanför Syrien med sina barn, måste be om tillstånd från faderns eller (i faderns frånvaro) annan manlig släkting på fädernet.

Syriska kvinnor deltar i det politiska, rättsliga, akademiska och offentliga livet liksom i affärlivet, men i begränsad omfattning. Kvinnors delaktighet i det offentliga livet skiljer sig åt mellan stad och landsbygd, liksom mellan olika samhällsgrupper. Kvinnors situation präglas av patriarkala mönster som också styr deras möjlighet att välja när det gäller äktenskap, karriär och familjeplanering. Våld inom familjen faller under strafflagens allmänna paragraf om misshandel. Begreppet våldtäkt inom äktenskapet existerar dock inte.

Otrohet definieras som ett brott både för kvinnor och för män. Kvinnors otrohet kan dock ge dubbelt så långt straff som mäns.

Kvinnliga människorättsförsvarare har varit framträdande i att avslöja kränkningar och övergrepp mot de mänskliga rättigheterna i anslutning till Syrienkrisen. De har i flera fall utsatts för godtyckliga gripanden, tortyr och misshandel. I dag lever många av dessa kvinnor gömda. Andra har tvingats fly landet.

Det könsrelaterade våldet mot kvinnor och flickor sprider sig i landet. FN:s befolkningsfond (UNFPA) beskriver det sexuella våldet i dagens Syrien som strukturellt. FN:s undersökningskommission har rapporterat att regimen och regimallierade grupper, liksom terroristgrupper som HTS och *Daesh* har använt våldtäkt och sexuellt våld för att terrorisera och straffa kvinnor (men även män och barn) som de upplever som motståndare.

Barnets rättigheter

Barnets rättigheter har påverkats mycket negativt av den pågående konflikten. 2018 var det dödligaste året för barn sedan konflikten bröt ut. FN:s barnfond Unicef rapporterade om 1106 bekräftade dödsfall av barn kopplat till konflikten, en siffra som enligt organisationen sannolikt är mycket högre. Konflikten fortsätter att försvåra möjligheten för barn att

gå i skolan. Det uppskattas att över två miljoner skolbarn i Syrien i åldrarna fem till 17 inte längre går i skolan. Tidiga äktenskap och tidigt barnafödande fortsätter att begränsa flickors utbildningsmöjligheter, särskilt på landsbygden.

FN:s oberoende undersökningskommission för Syrien har dokumenterat sexuella övergrepp, tortyr, frihetsberövande och dödande av barn av regimstyrkor.

Minimiålder för att ingå äktenskap är 17 år för kvinnor och 18 år för män. Under särskilda omständigheter, och med godkännande av fader eller farfader, kan åldern sänkas till 13 år för kvinnor och 15 år för män. Även om tidiga äktenskap minskat avsevärt under de senaste decennierna rapporterar civilsamhällesorganisationer en viss ökning bland syriska internflyktingar och då särskilt för flickor. Enligt Världsbankens uppgifter har förekomsten fyrdubblats sedan 2010. Våldtäkt mot barn under 15 år är straffbart med upp till 21 års fängelse.

Civilsamhällesorganisationer uppger att sexuellt utnyttjande av flickor under 15 års ålder är utbrett. Det finns rapporter om att kommunala tjänstemän och hjälparbetare har utnyttjat kvinnor och flickor i flyktingläger sexuellt.

Efter att *Daesh* besegrades territoriellt i början av 2019 har tiotusentals barn hamnat i de läger som *Syriska demokratiska styrkorna* (SDF) kontrollerar i nordöstra Syrien. Många av dessa barn lever under mycket svåra humanitära förhållanden. Till de läger dit kvinnor och barn har förts har FN och andra humanitära organisationer visst humanitärt tillträde, som dock kan variera beroende på säkerhetssituationen.

Det finns ingen tillförlitlig statistik över barns deltagande i den väpnade konflikten men det uppskattas att ett stort antal barn rekryterats av samtliga väpnade aktörer. FN:s generalförsamlings årliga rapport om barn och väpnade konflikter angav en ökning av rekrytering av barnsoldater med 13 procent 2017 jämfört med 2016.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Kurderna är den största icke-arabiska minoritetsgruppen i landet och utgör tio till femton procent av befolkningen. Uppskattningsvis 200 000 till 300 000 av de kurder som lever i Syrien är statslösa efter en arabiseringskampanj i norra delen av landet på 1960-talet, då runt 120 000 kurder framtogs sitt syriska medborgarskap. FN:s kommitté för mänskliga rättigheter har uttryckt oro över att statslösa kurder fortfarande inte kan folkbokföras och att de utsätts för diskriminering.

De statslösa kurder saknar en rad rättigheter som syriska medborgare har. I enlighet med syrisk medborgarlagstiftning går statslösheten i arv på faderns sida. De statslösa kurder betecknas idag av de syriska myndigheterna som antingen "utlänningar" eller "utan id-handlingar". Framförallt de senare saknar en rad rättigheter, till exempel möjligheten att få pass, tillgång till högre utbildning, rätten att äga fast egendom, rätten att bedriva näringsverksamhet eller rätten att ingå äktenskap och därmed få möjlighet att registrera sina barn.

Arabiska är det officiella språket i statliga skolor, men undervisning tillåts i så kallade liturgiska språk som arameiska, armeniska och hebreiska.

Trots den alawitiska gruppens relativt privilegierade status förekommer uppgifter om godtyckliga gripanden och tortyr av alawitiska oppositionsaktivister. Mellan januari och mars 2018 genomförde turkiska styrkor och allierade arabiska och turkmenska grupper en offensiv mot området Afrin i norra Syrien. Över 180 000 människor, framförallt kurder, tvingades fly som ett resultat, enligt FN. Religionsfriheten försämrades avsevärt i området Afrin i norr, hem för en mångfald av etniska och religiösa minoriteter, inklusive kurdiska muslimer, syriska kristna och yezidier. Därtill finns bekräftade rapporter på att egendom tillhörande kurder och andra minoriteter förstörts eller fördelats till sunnimuslimska internflyktingar.

Hbtq-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Syrisk lagstiftning har ingen uttrycklig hänvisning till sexuell läggning, men "onaturligt sexuellt umgänge" är förbjudet i lag och kan straffas med upp till tre års fängelse. Enligt civilsamhällesorganisationer förekommer

att statliga myndigheter griper hbtq-personer på grunder såsom ”smädelse av sociala värden”.

Organisationer som arbetar med de mänskliga rättigheterna rapporterar om diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet i alla delar av samhället. Lokala medier rapporterar om en rad fall, där anklagelser om homosexualitet används som en förevändning för kvarhållande, gripande och tortyr av civila. Antalet fall är svårt att avgöra eftersom myndigheter sällan rapporterar motiv för gripanden. Social stigma förhindrar många offer för sådana övergrepp från att anmäla.

Flyktingars och migranters rättigheter

Den syriska konflikten har utlöst en av de största humanitära kriserna de senaste årtiondena. Sedan konfliktens utbrott har uppskattningsvis 12,9 miljoner människor fördrivits från sina hem. Närmare 6,2 miljoner personer är idag internflyktingar i landet.

Vissa internflyktinggrupper löper större risk än andra grupper att utsättas för övergrepp. Bland särskilt utsatta grupper märks barn, kvinnor och flickor, äldre, personer med funktionsnedsättning samt minoriteter, däribland palestinska flyktingar. Bland de problem som internflyktingar möter finns förlusten av olika former av civil dokumentation som påverkar rörelsefrihet och förutsättningar att få arbete. FN:s specialrapportör för sexuellt våld i konflikt vittnar också om en ökning av sexuellt och könsrelaterat våld mot kvinnor och flickor till följd av fördrivning, familjeuppbrott och sammanbrott av sociala skyddsstrukturer.

Runt 470 000 palestinska flyktingar (från 1948 och 1967) är registrerade hos FN:s hjälporganisation för palestinska flyktingar, UNRWA, i Syrien.

I april 2018 antog regimen ”Lag 10” som gör det möjligt att expropriera egendom på platser som regimen klassar som ”ombyggnadsområden”. Om en person inte åberopar sin äganderätt övergår egendomen till staten. En rad internationella och syriska organisationer har framhållit att lagen – trots efterföljande tillägg – i praktiken utgör ett hinder för de som flytt landet eller fördrivits internt att hävda sin äganderätt och därmed påverkar möjligheterna att återvända.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Syrisk lagstiftning skyddar personer med funktionsnedsättning mot diskriminering. Lagen syftar till gruppen ska integreras på arbetsmarknaden. För alla företag som har fler än 50 anställda måste minst två procent av de anställda vara personer med funktionsnedsättning. I praktiken skapar dock sociala mönster en svåröverkomlig segregering. Personer med funktionsnedsättning göms ofta undan. Offentliga miljöer och kommunikationer är inte anpassade för personer med funktionsnedsättning, vilket ytterligare bidrar till isoleringen. Barn med funktionsnedsättning har begränsad tillgång till utbildning. Internflyktingar med funktionsnedsättning tillhör en av de särskilt sårbara grupper som drabbats hårdast av den pågående konflikten.

VII. EXEMPEL PÅ SVENSKT OCH INTERNATIONELLT ARBETE RÖRANDE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH RÄTTSSTATENS PRINCIPER I SYRIEN

Sverige arbetar brett inom FN:s råd för mänskliga rättigheter och i FN:s tredje utskott med att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i Syrien. Sedan 2015 genomför Sverige en femårig regional biståndsstrategi för Syrienkrisen. Ett av strategins huvudmål är stärkt demokrati och jämställdhet samt ökad respekt för de mänskliga rättigheterna.

Under Sveriges tid i FN:s säkerhetsråd var situationen i Syrien en återkommande fråga med hög prioritet för det svenska arbetet. Sverige drev genomgående att respekten för de mänskliga rättigheterna och internationell humanitär rätt skulle beaktas i resolutioner och uttalanden. De tre Syrienresolutioner som kunde antas under perioden – 2393 (2017), 2401 (2018) och 2449 (2018) – lades fram av Sverige och berörde humanitära aktörers tillträde till behövande samt vikten av att den internationell humanitärätten respekteras.

Sverige drev också frågan om ansvarsutkrävande för de brott som begåtts under konflikten, bland annat genom att kräva att situationen i Syrien ska hänskjutas till Internationella brottmålsdomstolen. Parallellt sjuöptes en rad initiativ med bäring på de mänskliga rättigheterna i Syrien genom

beslut i andra FN-organ. Sverige bidrog till att FN:s generalförsamling kunde år 2016 upprätta en internationell oberoende bevisinsamlingsmekanismen för Syrien (IIIM) som samlar in information till stöd i framtida rättsliga processer.

I ljuset av den syriska regimen allvarliga kränkningar mot de mänskliga rättigheterna har EU:s medlemsstater och ett flertal andra länder beslutat att införa en rad sanktioner riktade mot regimen och mot personer och företag som är kopplade till regimen och repressionen. Sanktionerna har successivt utökats i takt med att repressionen fortgått.

FN:s råd för mänskliga rättigheter etablerade i augusti 2011 en oberoende undersökningskommission för Syrien med ansvar för att undersöka alla misstänka kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Den syriska regimen samarbetar inte med kommissionen, som inte heller tilläts att komma in i landet. De närmare 20 rapporter som kommissionen hittills publicerat baserar sig på över 6000 intervjuer med vittnen och brottsoffer.

Den senaste granskningen av Syrien i FN:s universella granskningsmekanism (*Universal Periodic Review, UPR*) ägde rum år 2016. Syrien deltog aktivt i processen. Sverige gav fem rekommendationer, varav fyra accepterades och en noterades. Sveriges rekommendation om att ratificera Romstadgan avfärdades med hänvisning till suveränitetsprincipen. Rekommendationen att säkerställa tillträde för humanitärt bistånd i enlighet med FN:s säkerhetsrådsresolutioner godtogs, liksom rekommendationen att skydda civila i enlighet med den humanitära rätten, att upphöra med användning av tortyr och att utkräva ansvar från de som gjort sig skyldiga till kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Mycket få framsteg kan noteras på någon av dessa punkter.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR*) ratificerades år 1969. Syrien är inte part till det fakultativa protokollet om

enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, ICESCR) ratificerades år 1969. Syrien är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, ICERD) ratificerades år 1969.

Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, CEDAW) ratificerades år 2003. Syrien är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT) ratificerades år 2004. Syrien är inte part till det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr.

Konventionen om barnets rättigheter, (*Convention on the Rights of the Child*, CRC) ratificerades år 1993. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2003.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD) ratificerades år 2009.

Syrien är inte part till internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance*, ICED).

Syrien är inte part till 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) eller det tillhörande protokollet.

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*) undertecknades år 2000 men har inte ratificerats.

Regionala instrument

Arabiska stadgan för de mänskliga rättigheterna (*Arab Charter for Human Rights ACHR*) ratificerades år 2007.